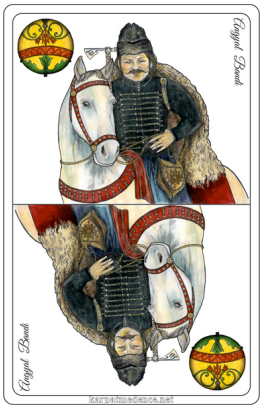
Írta: Kürtössy Péter
2014. május 25. vasárnap, 18:06 - Módosítás: 2018. április 03. kedd, 06:48

Betyárok a magyar kártyán 4.

„Lám megmondtam Angyal Bandi, ne menj az Alföldre…”

Angyal Bandi

Az 1760-ban született Angyal Bandi volt az első lovas betyárunk. A hagyományok szerint szép férfi volt, aki olyan nagy erővel bírt, hogy a gönci hordóból szájához emelve ivott. A róla szóló balladás dal díszes, hivalkodóan pásztoros, parasztos viseletét emeli ki, pedig nemes ember volt. Igazi neve Szentmártonyi Ónody András, családja egyike volt Borsod vármegye legkiterjedtebb birtokos famíliájának. Kétszer nősült, első felesége a füzérkomlósi, szintén nemes Angyal család leszármazottja volt, ragadványneve alighanem innen eredeztethető. Bár gondos nevelésben részesült, már egészen fiatalon, az 1780-as évek elején elkövette első törvénysértéseit, a Hortobágyon szívesen mozgott lókupecek, orgazdák és szabadságos katonák között. 1787-ben került először a vármegye kezére, tizenkét ízben elkövetett tolvajlással vádolták meg, bár ebből csak hármat tudtak rábizonyítani. Nyolcévnyi fegyházat szabtak ki rá, melyet fellebbezéssel és kegyelmi kérvénnyel két és fél évvel csökkentettek. Szabadulása után azonban ugyanúgy folytatta korábbi életmódját, négy vármegyében is (Gömör, Abaúj, Borsod, Hajdú) ismerték viselt dolgait. 1799-ben Borsod vármegyében került újra törvényszék elé, erőszakoskodásért, ökör- és pénzrablásért két évre ítélték el. Fellebbezett ugyan, de sikertelenül, mert büntetését négy esztendőre emelték. Azonban nem vonult börtönbe, hol az egyik, hol a másik birtokán húzta meg magát, folyamatosan felmentő kérvényeket fogalmazott, még Bécset is megjárta ez ügyben.

Mivel nem vonult fogházba, országos körözést adtak ki ellene: „*A Szegedi Fog Házba el töltendő Négy Eszetendei fogságra condemnált Ónodi Andrásnak, ki magát olykor Angyal Bandinak is nevezi, Személlyes le írása: Magos, úgy mint Öt Schuchon felől mintegy 8. Czolos (kb. 181 cm), egész testére nézve vastag, úgy mint Vállas, Széles mejjű, Hasas, Vastag lábú, tiszta Kerek Szép barna piros ábrázatú, Kurta és ritkás Hajú, a homloka felől Kopasz, nagy Torzonborz bajuszú, melyet néha ki pederve is visel, idejére nézve mint egy 45 esztendős.*

Viseletit mi nézné, Magyar köntösbe, néha csupán széles Magyar Gatyába, mindenkor Magyar Ingbe, széles ezüst, de többnyire vas sarkantyús csizmába Szokott járni, a Derekán hol az Ing alatt, hol felette Széles nagy Réz Kapcsu Gyüszőt visel, felül többnyire Nagy Juhász jóféle Bunda van rajta. Beszél Magyarul, Deákul, és keveset Németől, és Tótul is. Miskolcz 12 Julii 1805".

Angyal Bandi végül nem került börtönbe, halála megakadályozta ebben. A néphagyomány jobblétre szenderülését többféleképpen is mesélte: börtönben halt meg, felakasztották, vagy éppen megjavulva, békés öregségben hunyt el. Valójában 1806-ban otthonában, betegség következtében távozott az élők sorából. Emlékezetét a népdalok és mondák mellett népszínművek és ponyvák is fenntartották, még Jókai Mór is írt róla elbeszélést (A népdalok hőse). Hírnevét másképp is igyekeztek kihasználni, halála után a Dunántúlon és Bácskában is működött betyár, aki Angyal Bandi nevét felvéve követte el bűntetteit (Küllős 1988:85—93; Dömötör 1930: 14–16).

Irodalom:

DÖMÖTÖR Sándor

1930 A betyárromantika *Ethnographia,* XLI. (1930) 5–24.

KÜLLŐS Imola

1988 *Betyárok könyve.* Budapest, Mezőgazdasági Kiadó.